

OBSAH :

EUROFONDY :

Regionálne rozdiely rastú napriek eurofondom Dušan Sloboda

PREDNÁŠKA CEQLS :

Ekonomické a právne základy slobodnej spoločnosti Richard A. Epstein

LISABONSKÁ STRATÉGIA :

Európska óda na vzdelanie Zuzana Humajová-Zimenová

CDT :

Cena Dominika Tatarku za rok 2009 Peter Zajac

REGIONÁLNE ROZDIELY RASTÚ NAPRIEK EUROFONDOM

Dušan Sloboda

Politici a vlády sľubovali občanom zníženie regionálnych rozdielov po vstupe do EÚ. Pomôžu vraj eurofondy. Politici vľavo i vpravo to sľubujú naďalej i tento rok pred voľbami, sľubovať to bude isto i vláda, ktorá vzíde z júnových volieb, nech už bude akákoľvek. Eurofondy však nepomohli, regionálne rozdiely rastú naďalej. Hlúpe sľuby sa sľubujú, blázni sa radujú, a klientelistické kruhy sa z eurofondov spokojne nabaľujú.

Jedným z hlavných indikátorov, prostredníctvom ktorých sa sledujú regionálne rozdiely v EÚ, je miera evidovanej nezamestnanosti. Nezamestnanosť je zároveň jedným z hlavných dlhodobých problémov Slovenska. A v súčasnosti opätovne rastie, je dokonca najvyššia od marca 2005.

Nezamestnanosť v máji 2004

V máji 2004, teda v čase vstupu Slovenska do EÚ, dosahovala nezamestnanosť na Slovensku 14,47 %. Až v 20-tich z celkového počtu 79 okresov krajiny dosahovala miera evidovanej nezamestnanosti viac než 20 %. V okrese Rimavská Sobota presiahla dokonca 30 % (až 30,22 %), pričom v prvej desiatke najviac postihnutých okresov boli v máji 2004 ešte Revúca, Veľký Krtíš, Trebišov, Rožňava, Kežmarok, Košice – okolie, Sobrance, Sabinov a Poltár (v rozmedzí 24 až 30 %). Na opačnom póle bolo 5 okresov, na ktoré sa delí hlavné mesto Bratislava (v rozmedzí 2,5 až 4 %) a okresy Senec, Pezinok, Trenčín, Malacky a Ilava (všetky menej než 7 %).

Rozdiel medzi okresom s najvyššou mierou (Rimavská Sobota) a najnižšou mierou (Bratislava IV) dosahoval 27,68 %. Kým okres Rimavská Sobota bol o 15,75 % nad celoštátnym priemerom, okres Bratislava IV bol o 11,93 % pod priemerom. Problém nezamestnanosti, a regionálne rozdiely medzi okresmi, mal pomôcť riešiť masívny prílev eurofondov po vstupe do EÚ.

Nezamestnanosť v decembri 2009

V decembri 2009, teda v čase, keď sa uzatvárali platby z eurofondov z prvého

programovacieho obdobia 2004-2006, a súdruhovia sa chválili, že čerpanie viac než miliardy eur dokonca presiahlo 100 %, nezamestnanosť na Slovensku dosiahla 12,66 %. Rovnako ako v máji 2004, až v 20-tich z celkového počtu 79 okresov krajiny dosahovala miera evidovanej nezamestnanosti viac než 20 %. Smutný primát naďalej drží okres Rimavská Sobota (33,29 %), nasledovaná Revúcou (30,05 %), pričom v prvej desiatke ich v decembri 2009 sprevádzali ešte okresy Rožňava, Kežmarok, Sabinov, Trebišov, Veľký Krtíš, Poltár, Lučenec a Krupina (v rozmedzí 22 až 28 %). Najnižšiu mieru nezamestnanosti stále dosahuje 5 bratislavských okresov (v rozmedzí 2,7 až 4 %) nasledovaných okresmi Senec, Pezinok, Galanta, Trnava a Trenčín (5 až 7 %).

Eurofondy neznižujú rozdiely

Rozdiel medzi okresom s najvyššou mierou (Rimavská Sobota) a najnižšou mierou (Bratislava I) však narástol na 30,58 % (teda takmer o 3 % viac oproti máju 2004). Pozornosť by mala byť venovaná najmä faktu, že okres Rimavská Sobota bol v decembri 2009 až o 21,03 % nad celoštátnym priemerom, teda až o viac než 5 % viac nad priemerom, než v máji 2004. Okresy, v ktorých bola nezamestnanosť v čase vstupu do EÚ vyššia než 20 %, majú rovnaký problém i naďalej. No nielen to, máme až 22 okresov, v ktorých je nezamestnanosť nad celoštátnym priemerom a zároveň je ich miera nezamestnanosti od celoštátného priemeru viac vzdialená, než bola máji 2004. Nielenže celkové regionálne rozdiely rastú, podstatnejšie je, že hoci priemerná nezamestnanosť na Slovensku klesla, nezamestnanosť v najviac postihnutých okresoch je dokonca vyššia, než v čase vstupu do EÚ. Kde urobili súdruhovia chybu?

Eurofondy kade-tade

Napriek všetkým rečiam o znižovaní regionálnych rozdielov prostredníctvom eurofondov, a napriek všetkým plánom a operačným programom, ani vláda Mikuláša Dzurindu, ba ani vláda Roberta Fica samovznášajúca sa v bubline sociálneho štátu, vôbec nenastavili systém prerozdelenia eurofondov tak, aby tieto verejné zdroje putovali primárne do regiónov s najvyššou nezamestnanosťou. Ako dokazujú naše prepočty, z 20-tich okresov, ktoré v máji 2004 dosahovali nezamestnanosť vyššiu než 20 %, sa len 5 dostalo do prvej dvadsiatky tých okresov, ktoré boli v prepočte na obyvateľa najväčšími podporené z eurofondov v prvom programovacom období. Vlády teda nenasmerovali eurofondy najmä do tých regiónov, o podpore ktorých mali a majú neustále plné ústa.

Ďalšie naše prepočty však poukazujú na to, že neexistuje absolútne žiadna súvislosť a závislosť medzi tým, koľko peňazí z eurofondov v prepočte na hlavu putovalo do okresov, a tým, či sa v období od mája 2004 do decembra 2009 nezamestnanosť v danom okrese zvýšila alebo znížila. Ani lepšie prerozdelenie by teda nepomohlo – eurofondy sú totiž principiálnym omylom.

Špinavá hra

Nepreukázalo sa, že by eurofondy mali nejaký badateľný vplyv na pokles nezamestnanosti a regionálnych rozdielov na Slovensku. Na mnohých príkladoch sa však preukázalo, že eurofondy mali a majú pozitívny vplyv na tých, ktorí za eurofondy politicky zodpovedajú, na tých, ktorí ich na Slovensku prerozdeľujú a na tých, ktorí v zmanipulovaných tendoch v „súťaži“ o eurofondy vyhrávajú. Boj s regionálnymi rozdielmi je nielen hlúpy a zbytočný, táto hra je príliš nákladná – vyčerpáva spoločnosť ekonomicky a devastuje ju morálne a eticky. Neverte politikom, ktorí sľubujú jej ďalšie pokračovanie.

Autor je analytik KI.

EKONOMICKÉ A PRÁVNE ZÁKLADY SLOBODNEJ SPOLOČNOSTI Richard A. Epstein

Akákoľvek snaha o vytvorenie slobodnej spoločnosti vyžaduje vzájomné pôsobenie dvoch dominantných princípov klasického liberálneho myslenia: vládu zákona a inštitúciu súkromného vlastníctva, ktoré nachádza oporu v inštitúciách ľudskej spoločnosti. Ako tieto princípy spolu súvisia?

Vo všeobecnosti sa usudzuje, že vláda zákona a súkromné vlastníctvo sú jedno a to isté a že jedinú klasické právne stanovisko je totožné s vládou zákona. Myslím si, že je to omyl. Existuje úzke prepojenie medzi klasickým liberalizmom a vládou zákona, ale to spojenie nie je nevyhnutné. Je dané skôr skúsenosťou.

Vláda zákona a jej črty

Vláda zákona je staroveký koncept, ktorý predchádza vzniku modernej demokracie a rozvoju slobodných trhov. Vo svojej pôvodnej podobe je to snaha o kontrolu moci monarchov, ktorá by inak bola absolútna. Tam, kde nie sú žiadne iné inštitúcie, použitie dohody je možno ten najlepší spôsob ako obmedziť kráľovskú moc. Takže všetky prvky vlády zákona sú namierené na vytvorenie limitov arbitrárnej moci v štáte. Ich najlepší zoznam sa nachádza v knihe Lona Fullera nazvanej *Morality of Law* (Morálka práva, pozn. prekl.), kde autor vymenuje osem črt. V prvom rade sú to pravidlá, aby sme nečelili arbitrárnym rozhodnutiam jednotlivcov. Nepriateľom v tejto situácii je ad hoc rozhodovanie. Ich údajnou výhodou je, že dovoľujú dobrým vládcom „ušiť“ riešenie na špecifickú prípadu. Nebezpečným dôsledkom je, že zlí vládcovia tak nie sú predmetom žiadnych reálnych obmedzení. Druhou z črt vlády zákona je zverejnenie daného pravidla. Zverejnenie nie je možné, pokiaľ neexistuje pravidlo. No ak je raz uverejnené, občania alebo subjekty vedia, ako sa v danom prípade správať a vládca by sa ocitol v nepríjemnej situácii, ak by sa od pravidla odklonil. Na strane jednotlivca tu jestvuje väčšia sloboda a menšie nebezpečenstvo zneužitia zo strany štátu.

Dalšou črtou je zabránenie nejasnej a nezrozumiteľnej legislatívy. Nezrozumiteľnosť znižuje možnosť dodržania pravidiel zo strany občana a zvyšuje riziko nevyočítateľného použitia. Štvrtou črtou je retroaktivita, ktorá dostáva ľudí do bezvýchodiskovej situácie, keď sú pravidlá zmenené po tom, ako je činnosť vykonaná. Účelom vyvarovania sa protirečeniam v práve je vytvorenie súladu medzi normou a správaním sa. Nesplniteľné požiadavky vytvárajú situáciu, kedy je opatrnosť verejnosti na najvyššom bode vždy, keď sa rozhoduje o tom, koho trest minie a koho nie. Nestabilná legislatíva je ďalším z rizík, pretože ak sa mení, máme to rovnaké nebezpečenstvo. Skl medzi formuláciou a vykonaním má rovnaké vyhladky.

Úloha súkromného vlastníctva

Uvedomme si, že všetky tieto črty sú nezávislé od obsahu zákona a z tohto

dôvodu je vláda zákona vo všeobecnosti uprednostňovaná. Zároveň to vysvetľuje, prečo sa tomu vládcovia snažia za každú cenu vyhnúť. Majú totiž radi vlastný úsudok v čo najväčšom množstve prípadov. Vláda zákona je však tiež konzistentná a tvrdými pravidlami, ktoré mnohé činnosti učiaju nelegálnymi. Ako teda posilniť vládu zákona pridaním nejakého obsahu? Tu je to miesto, kde prichádza súkromné vlastníctvo ako kľúčový inštitút. V prvom rade musíme vedieť, čo tento systém znamená. Prvý prvok súkromného vlastníctva je pravidlo nadobudnutia, ktoré znamená, že tie veci, ktoré sú prístupné súkromnému vlastníctvu, patria prvému nadobúdateľovi. Čo daná osoba dostáva? Je to právo výhradného vlastníctva, užívania a dispozície. Tento súbor práv je potrebný pre chod trhových systémov. Výhradné vlastníctvo znamená, že vieme, kto čo vlastní a teda kto môže vec predať a narábať s ňou. Redukuje to transakčné náklady pre akékoľvek a všetky budúce spôsoby rozvoja, či už pre použitie, výmenu alebo oboje zároveň. Podstatné

Zlyhávanie vlády zákona vychádza z neurčitej povahy vlastníckych práv vo verejnom priestore

vlastnosti systému sú, že každý má povinnosť zdržať sa používania alebo vstupu na majetok iného. Keď už je táto sféra priestoru pre majetok vytvorená (a pre majetok, ktorý má každý v sebe), práva užívania sú mocné. Schopnosť narábať s majetkom nám následne dovoľuje jednotlivé zmluvy s určenými jednotlivcami, ktoré umožňujú príjmy z obchodu. Ak je systém naolejovaný dobrými inštitútmi (zmluvy, registre), transakcie môžu nabrať rýchlosť.

Uvedomme si, že všetky prvky tohto systému sú v zhode s vládou zákona. Nejestvuje tu žiadne ad hoc rozhodnutie. Všeobecné pravidlá zdržania sa konania sú jednoduché. Fungujú pre veľké i malé spoločnosti, pre bohaté i chudobné. Nejestvuje tu žiadna nepotrebná nezrozumiteľnosť a ani retroaktivita. Komplexnosť, nemožnosť a protirečenia sú na jednej strane. Spojenie medzi vládou zákona a súkromným vlastníctvom nám teda umožňuje stotožnenie požiadaviek s inštitútmi.

V tomto systéme sú zlyhania, zlyhania reálneho trhu. Určité externé obmedzenie je potrebné, preto prichádza na pomoc druhá časť systému súkromného vlastníctva. Výsadné právo, právo zobrať (a regulovať), pokiaľ je poskytnutá kompenzácia. Tam, kde je potrebné koordinované správanie, no dobrovoľná spolupráca je príliš nákladná (viac ako päť lovcov sa vo všeo-

becnosti nezhodne na celkových limitoch), štátny systém, ktorý odoberie úlovok od každého, uchováva dlhodobu chov a ponechá na tom všetkých lepšie, ako boli predtým. Vláda zákona je v takýchto prípadoch náležite zachovaná, pretože úmerné rozdelenie štátneho zásahu obmedzuje vlastné rozhodovanie a uprednostňovanie. Celkový systém teda produkuje prospech, z ktorého môžu mať osov všetci.

Útrapy vlády zákona

Administratívny štát funguje iným spôsobom. Všetky štáty majú správu. Sú vedené zoznamy voličov, vodičov s oprávnením, vlastníkov nehnuteľností a podobne. Robia sa testy a kvalifikácie, s istým priestorom pre voľnosť rozhodovania. Je tu právo určiť, kto dostane čo prostredníctvom centrálného rozdeľovania, čo vytvára problém. Spoločenstvá, ktoré si myslia, že vedia viac ako trhy, ustanovujú komplikované rozhodovania, aby sa určilo, kto dostane čo, ale nie sú schopné urobiť rozumné riešenia a rozhodnutia. Správanie sa stáva nekonzistentným a ad hoc, pravidlá sa vždy menia, retroaktívne odchýlky sú časté. A vláda zákona trpí.

To isté sa môže prihodiť i v systéme užívania pozemkov, kde možnosť postaviť a zbúrať čokoľvek je predmetom štátneho súhlasu, ktorý sleduje viac než len to, či je tu nejaké porušenie práva, ktoré treba riešiť. Rovnaké je to s ad hoc procesmi s nákladnými súdnymi rozhodnutiami a veľkými množstvami rozhodnutí verejnosti, ktoré to prináša. Nie je to tak, že by tu bola sloboda pre všetkých ako v nejakom anarchistickej štáte. Jestvuje tu však istý stupeň voľnosti uváženia, ktoré na jednej strane sťažuje akékoľvek aktivity občanov a na strane druhej často umožňuje svojvoľnú a zneužívajúcu aktivitu vlády. Zlyhávanie vlády zákona vychádza z neurčitej povahy vlastníckych práv vo verejnom priestore. Nepozná žiaden krátkodobý liek, ktorý dokáže vylicíť tento problém.

Autor pôsobí ako profesor práva na University of Chicago.

Článok je abstraktom prednášky, ktorá odznela v rámci cyklu CEQLS v Bratislave dňa 22. marca 2010 a v Košiciach dňa 25. marca 2010.

Preložil Ľuboš Mikuška.

KONZERVATÍVNY
INŠTITÚT
M. R. ŠTEFÁNKA
M. R. ŠTEFÁNIK
CONSERVATIVE
INSTITUTE

EURÓPSKA ÓDA NA VZDELANIE

Zuzana Humajová-Zimenová

Koncepty znalostnej ekonomiky, celoživotného vzdelávania a rozvoja kľúčových kompetencií radikálne popierajú klasickú európsku tradíciu všeobecnej vzdelanosti. Môžu viesť nie k zvyšovaniu vzdelanostnej úrovne, ale paradoxne k devalvácii vzdelania. To, že sú všetky aktuálne reformy vzdelávacích systémov v európskych krajinách zamerané na podporu práve týchto konceptov, ešte neznamená, že ide o zaručený recept na skvalitnenie vzdelávania.

Nekritickou adoráciou Lisabonskej stratégie došlo k formálnemu spojeniu cieľov ekonomickej úspešnosti s cieľmi vo vzdelávaní až do takej miery, že sa napokon zliali v spoločný pochod k „trvalo udržateľnej“ ekonomickej prosperite. Dnes sa už automaticky predpokladá, že ekonomický úspech krajiny závisí od vzdelanostnej úrovne jej obyvateľov a naopak, že na kvalitu vzdelania pozitívne vplyva čoraz intenzívnejšie prepojenie škôl s hospodárskou praxou. Proces produkcie ekonomického blahobytu a proces na produktivitu orientovaného vzdelávania sa všeobecne vnímajú ako spojené nádoby úspechu. Háčik je v tom, že sa zatiaľ nedá spoľahlivo preukázať, že to tak v skutočnosti naozaj funguje. Vízia znalostnej ekonomiky, narodená z vrúcneho objatia pragmatických ekonomov s idealistickými politikmi, ostáva stále len na papieri, doslova na tonách zbytočne minutého papiera v podobe rôznych akčných plánov a operačných programov. Jej praktická aplikácia je však problematická.

Slovensko verí sociálnym inžinierom

Dnes je už isté, že prvá desaťročnica Lisabonskej stratégie skončila neúspechom a druhú čaká podobný osud, keďže je len ďalším odvarom tej pôvodnej. Existuje legitímna pochybnosť, že „znalostný boom“ je iba prázdny politický konštrukt.

Lisabonská stratégia je dnes všeobecne akceptovaným základným pokrokom. Aj Slovensko sa k nej hlási a plne podporuje jej pokračovanie do roku 2020. Slovenská vláda v marci schválila lisabonské priority na ďalšie obdobie a oĽakáva „vytvorenie udržateľného sociálneho trhového hospodárstva“, ktoré bude ešte viac „inkluzívnejšie, inteligentnejšie a ekologickejšie“. Realizáciu tohto cieľa majú zabezpečiť „výrazne prorastové a zároveň nákladovo efektívne politiky“, čo v oblasti vzdelávania znamená „vytvorenie plne funkčného vedomostného trojuholníka vzdelávanie – výskum – inovácie, zvýšenie dôrazu na rozvoj kľúčových kompetencií a intenzívnejšie prepojenie systémov vzdelávania s trhom práce“. Výpovedná hodnota týchto fráz je nulová, nebezpečné sú však v tom, že otvárajú dvere konkrétnym opatreniam, nad ktorými sa nedá len tak mávnúť rukou.

Skryté riziká Lisabonskej stratégie

V ére znalostnej spoločnosti rastie tlak na flexibilitu, mobilitu, kreativitu a inovatívnosť, ktoré sú všeobecne vnímané ako základ úspechu. Cenená je aktivita, variabilita, funkčnosť, adaptabilita a aplikovateľnosť. V rámci masívneho celoplošného presadzovania Lisabonskej stratégie prenikli

tieto zázračné prísady receptu na úspech do všetkých spoločenských štruktúr a v podobe nespochybniteľného imperatívu sa stali hybnou silou ich vnútornej premeny. Týmto hrubým zjednodušením reformných zámerov sa však poprela špecifická dynamika jednotlivých oblastí spoločenskej mozaiky.

Proces vzdelávania je dlhodobou, pomalou a systematickou záležitosťou, čo nie celkom ladí s flexibilným modelom dynamicky sa rozvíjajúcej ekonomiky. A tak ho Lisabonská stratégia v mene plánovaného hospodárskeho rastu, zvyšovania zamestnanosti a sociálnej inklúzie čoraz viac zosilňuje. Vytláča z neho overené tradičné modely a nahrádza ich zjednodušeným výcvikom pracovnej sily. Od škôl na všetkých stupňoch, základnými počnúc a vysokými končiac, vyžaduje čoraz intenzívnejšie prepojenie s praxou a tréning najmä praktických zručností. Tým však popiera samotnú podstatu vzdelania. Degraduje ho iba na prípravu výkonnej pracovnej sily, čím oklieštuje jeho hlbší zmysel.

Slepota liberálnych ekonomov

Znalostná ekonomika nie je reálny model voľného trhu. Je to politikum, ktoré patrí do rovnakej rodiny sociálnych konštruktov ako komunistický model spoločne budovaného blahobytu. Medzi jej viditeľné negatíva patrí mohutná vlna regulácií, ktorá zaliala prakticky všetky ľudské činnosti. Spolu s mrhaním peňazí európskych daňovníkov v eurofondoch, ktorými sa financujú častejšie nehorázne nezmysly ako užitočné projekty, podmyva základy vnútornej motivácie ľudí k aktívnemu životu, ich slobodné rozhodovanie, osobnú zodpovednosť a oklieštuje možnosti individuálneho úspechu.

Všade tam, kde koncept znalostnej ekonomiky rozvinul svoje regulačné chápadlá, snažia sa zástancovia voľného trhu o očistenie zdeforovaného ekonomického prostredia. Nepleťme si však ich prirodzenú nechuť k reguláciám s odmietaním konceptu znalostnej ekonomiky ako celku. Vo vzťahu k Lisabonskej stratégii sa mnohí z nich správajú krátkozracko. Vystupujú síce na obranu slobodného trhu, avšak prienik zázračných prísad úspešnosti do všetkých oblastí spoločenského života považujú aj mnohí z nich za impulz pokroku. Mocenský ťah na bránku v oblasti vzdelávania, zjednodušené zafinancovanie práve násilným previazaním vzdelávania s dynamikou trhu práce, ostáva nimi stále nepovšimnutý. A pritom práve v ňom dobre vidno fatálne zlyhanie konštruktov umelo nadizajnovanej prosperity a nástup nového diktátu neslobody v širšom spoločenskom kontexte.

Lisabonský pochod k novej totalite

Keďže z pojmu znalostná ekonomika vyplýva, že sa týka procesu vzdelávania, neprekvapuje, že spoločne so snahou zafinancovať novú ekonomickú paradigmu vynaložila európska elita veľké úsilie aj na „preoranie“ vzdelávania. Papierové verzie eurospeakových pojmov znalostná ekonomika, celoživotné vzdelávanie a kľúčové kompeten-

cie si postupne prerážajú cestu do vzdelávacej reality.

Konečným cieľom je úplná zamestnanosť a tá sa má dosiahnuť vyššou vzdelanosťou. Lepšie čísla vo vzdelanosti sa dosiahnu nariadenou sociálnou inklúziou. Všetci dostanú rovnakú príležitosť na vzdelanie a aby tie čísla pekne vychádzali, postupne sa zníži úroveň vzdelania. Učiť sa bude menej a len to, čo je potrebné pre praktický život. Vyrovná sa to tým, že človek sa bude musieť vzdelávať permanentne, „celoživotne“. Síce mozaikovito a bez hlbšieho kontextu, zato však podľa aktuálnych potrieb pracovného trhu, zviazaného plánovanými číslami. Zmyslom vzdelávania sa stane celoživotná aktualizácia pracovného potenciálu. A honba za kreditmi, pretože kvalita potenciálu bude vyjadrená práve počtom získaných kreditov. Za týmto účelom sa bude postupne štandardizovať nielen formálne, ale i neformálne vzdelávanie, teda aj to, do ktorého doteraz vstupovali jednotlivci dobrovoľne, vo svojom voľnom čase a podľa individuálnych záujmov. Kredity sa pridelujú iba za absolvovanie akreditovaných vzdelávacích programov, čo znamená, že i v tejto sfére vzdelávania musia nastúpiť regulácie. Nepôjde už o kreativitu jednotlivcov, ani o pestrosť vzdelávacieho prostredia, a ni o slobodnú voľbu. Dobré mienená výzva na permanentné sebazdokonaľovanie sa postupne zmení na nový diktát neslobody.

Socialistická disciplinácia kedysi zväzovala všetko, čo patrilo do sféry „verejnej“. Avšak práve tým, že jej nástroje nátlaku a kontroly boli výlučne externej povahy, oveľa ťažšie prenikala do súkromnej sféry človeka. Bruselskej politickej agende sa to dnes darí s hrozivou ľahkosťou.

Hluchonemí pedagógovia

Prísne ekonomický pohľad na vzdelávanie nedáva odpovede na otázky, čo je zmyslom vzdelania, a čo vlastne treba reformovať, a najmä ako na to. Zmysluplné reformné koncepty by mali hľadať v prvom rade konkrétnu podobu efektívneho vzdelávania, nie ho násilu vtlačať do virtuálnych ekonomických modelov, v ktorých sa nedokáže rozvíjať. S tým súvisia otázky do akej miery má reformný proces vo vzdelávaní kopírovať požiadavky trhu práce a kde leží kritický bod, za ktorým je prienik do sveta praxe impulzom už nie na inováciu, ale na devalváciu vzdelania.

Na tieto otázky by mali v prvom rade odpovedať pedagógovia, sociológovia, či psychológovia. Odborný diskurz na tieto témy však nevedú, iba rezignovane mlčia. Aj oni naivne naskočili na lisabonský vlak. Zrejme aj preto, že cestovný lístok je zároveň vstupenkou k hojnosti v eurofondových jedálenských vozňoch. Práve ich pasivita však zmenila vzdelávací priestor na arénu výlučne politicko-ekonomického boja, a to podpiľuje konár ozajstnému rozvoju vzdelanosti.

Autorka je analytička K1.

CENA DOMINIKA TATARKU ZA ROK 2009

Peter Zajac

Porota Ceny Dominika Tatarku sa schádza každý rok v zložení Dana Hučková, Vladimír Petrík, Martin Porubjak, Daniel Fischer, Ján Králik, Peter Zajac (predseda) a Martin M. Šimečka. Aj tento rok boli okrem nich členmi poroty i nositelia Ceny Dominika Tatarku za predchádzajúci rok, tentoraz nimi boli Ján Buzássy a Mikuláš Huba.

Práca poroty prebieha podľa jasných pravidiel. Každý člen poroty odovzdá predsedovi poroty svoj návrh a potom porota verejne diskutuje a hlasuje o dvoch najúspešnejších kandidátoch. Tento rok prebiehala diskusia o viacerých návrhoch z veľmi rozmanitých oblastí: o cestopisnej knihe Dušana Ondruška *sop SUM SUM*, o filme režiséra Martina Hanzlíčka, kameramana Richarda Krivdu na námety Fedora Gála *Krátka dlhá cesta*, o básnickej zbierke Karola Chmela *Chiaroscuro* a o knihe esejí Juraja Mojžiša o slovenských výtvarníkoch a fotografoch dvadsiateho a prvého desaťročia dvadsiateho prvého storočia *Volným okom II*.

Do druhého kola postúpila zbierka Karola Chmela a výtvarné eseje Juraja Mojžiša, v poslednom kole sa porota rozhodla konsenzuálne pre Juraja Mojžiša.

Na obzore sa tak v každom prípade objavil autor strednej generácie, ktorého životná skúsenosť je iná ako predchádzajúcich nositeľov Ceny, ktorí vzdorovali podobne ako Dominik Tatarka pookupačnej „normalizácii“. Dnes sa už začína stále výraznejšie ukazovať, že odvahu a statočnosť treba preukazovať za každej vonkajšej situácie, aj v časoch slobody, a to možno v ešte väčšej miere. Tu bude v budúcnosti celkom iste nový rezervoár kandidátov na cenu Dominika Tatarku.

Tvorba Juraja Mojžiša je rozsiahla a rozľahlá. Je výtvarný teoretik, historik, kritik, esejista, scénický výtvarník a príležitostný filmár. Vydal výtvarné monografie Rudolf Fila (Bratislava, Slovart, 1997), Albert Marenčin (Bratis-

lava, Vydavateľstvo PT, 1998), Marián Čunderlík (Bratislava, Slovart, 2001), Galandovci 1, 2 (Bratislava, Q-EX, 2003, 2008), odborné spolupracoval na monografii Barbary Bodorovej a Petra Zajaca *Obrázky Oskára Čepana* (Prešov, Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006), napísal filmové eseje *Použi ma ako stránku knihy* (Bratislava, Slovenský filmový ústav, 2004), monografiu *Albert Marenčin – filmár na križovatkách času* (Bratislava, Slovenský filmový ústav, 2007), editoval koláž textov Oskára Čepana o výtvarnom umení *Znepokojené múzy* (Bratislava, SCCA, 1999) so svojimi rozsiahlymi komentármi a v posledných rokoch napísal dve knihy esejí o svetových a slovenských výtvarníkoch *Volným okom* a *Volným okom II* (Bratislava, F. R. & G., 2007, 2009).

Eseje sú dvojité holdom výtvarnému umeniu a literatúre a potvrdením jeho rozrastajúceho sa záujmu o dve línie moderného výtvarného umenia na Slovensku. Ich jadro stelesňujú u Mojžiša *galandovci* ako reprezentanti figurálnej, „zobrazujúcej“ avantgardy a príslušníci skupiny *Konfrontácie* ako predstavitelia abstraktného umenia.

Pozoruhodný je u Mojžiša trojitý vzťah medzi obrazom a slovom. Všetma si výtvarné prejavy spisovateľa Pavla Vilikovského, fascinuje ho intermediálny vzťah viacznačnosti gestického záznamu dotyku ruky a papiera, keď sa ešte čiara „vzpiera jazyku“, a sebarefektívne ho zaujíma artikulácia obrazu slovom vo vlastných múzických textoch.

Juraj Mojžiš od vydania knihy *Volným okom II* napísal pre časopis *Romboid* ďalšie eseje. Dnes je už zrejmé, že si vytvára svoju vlastnú mapu moderného výtvarného umenia, do ktorej zanáša ďalšie a ďalšie uzly a vznikajú v nej stále nové trajektórie a presieťovania.

Autor je predseda Poroty Ceny Dominika Tatarku.

KONZERVATÍVNY
INŠTITÚT
M. R. ŠTEFÁNKA
M. R. ŠTEFÁNIK
CONSERVATIVE
INSTITUTE

2%
z dane
pre ki

Venujte nám 2% z dane.
Nenechávajte ich štátu!

UDIALO SA:

- 1) Dňa 3. februára 2010 bola zverejnená nominácia čínskeho disidenta Liu Siao-poa na Nobelovu cenu mieru. Päťdesiatjeden poslancov NR SR, ako aj vyše tridsať osobností sa spoločne podpísali pod slovenskú nomináciu na Nobelovu cenu mieru, ktorú pripravili mimovládne organizácie, medzi nimi i KI. Viac, vrátane videozáznamu, na webstránke KI v sekcii KI INFORMUJE.
- 2) Dňa 23. februára 2010 KI vyhlásil verejnú zbierku na sochu T. G. Masaryka v Bratislave. Verejná zbierka KI je podpornou aktivitou, ktorá umožní občanom prispievať na sochu bez potreby darovacej zmluvy. Viac na webstránke KI v sekcii KI INFORMUJE.
- 3) Dňa 24. februára 2010 sa konal druhý seminár v rámci tretieho ročníka cyklu seminárov Akadémie klasickej ekonómie (AKE), ktorý organizuje KI v partnerstve s Vysokou školou manažmentu s podporou Nadácie Tatra banky. Viac sa dozviete na ake.institute.sk.

- 4) Dňa 25. februára 2010 sa pred kubánskou ambasádou v Bratislave konalo zhromaždenie, na ktorom sme si zapálením sviečky uctili pamiatku zosnulého kubánskeho disidenta Orlanda Zapatu Tamaya. Viac, vrátane videozáznamu, na webstránke KI v sekcii KI INFORMUJE.
- 5) Vo februári 2010 sa z okruhu ľudí KI v médiách nielen k aktuálnym témam vyjadrovali: Ondrej Dostál, Zuzana Humajová-Zimenová, Radovan Kazda, Ivan Kuhn, Martin Kríž a František Šebej. Viac nájdete na www.konzervativizmus.sk v sekcii ČLÁNKY, ROZHOVORY, KI KOMENTUJE, AUDIO/VIDEO KI a BLOGY.

PODPORTE NÁS / 2% Z DANE:

Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika nevydáva len Konzervatívne listy. Organizujeme ročne mnoho konferencií, diskusií, konzervatívnych klubov a prednášok. Každoročne udeľujeme najprestížnejšie literárne

ocenenie na Slovensku – Cenu Dominika Tatarku. Publikujeme desiatky analytických výstupov vo forme štúdií, odborných príspevkov a prednášok, článkov a mediálnych vystúpení. Všetky naše výstupy, vrátane audio či videozáznamov z akcií KI, nájdete na pravidelne aktualizovanej webstránke KI na adrese www.konzervativizmus.sk.

Podporte nás prostredníctvom online prevodu cez internet banking. Viac informácií o možnostiach podpory nájdete na webstránke KI v sekcii PODPORTE NÁS.

Dovoľte nám, aby sme Vás i tento rok oslovili s prosbou o venovanie Vašich 2% z dane z príjmu. V predchádzajúcich rokoch KI i vďaka Vašej podpore mohol realizovať viaceré projekty a akcie.

Budeme radi, ak využijete túto možnosť a vyjadrite nám Vašu podporu i touto cestou. Všetky potrebné informácie o postupe a spôsobe darovania 2% z dane nájdete na webstránke KI v sekcii ASIGNÁCIA 2%.

Ďakujeme!